



Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
**Programa per al col·lectiu gai,
lesbià i transsexual**

Pla interdepartamental per a la no discriminació de les persones homosexuals i transsexuals

Barcelona, setembre 2006

Índex

Introducció	4
a) Àmbit legislatiu i jurídic	7
b) Àmbit laboral	9
c) Àmbit de la salut	12
d) Àmbit educatiu i formació	15
e) Àmbit cultural i del lleure	18
f) Àmbit de la comunicació	21
g) Àmbit del benestar	23
h) Àmbit de la participació i la solidaritat.....	26
Prospecció i estudis	29
Coordinació i contactes	31
Bibliografia i documentació.....	33

Introducció

Introducció

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya estableix al seu article 40.7 que "*els poders públics han de promoure la igualtat de les diferents unions estables de parella, tenint en compte llurs característiques, amb independència de l'orientació sexual de llurs membres. La llei ha de regular aquestes unions i altres formes de convivència i llurs efectes*". Així mateix, l'article 40.8 estableix que "*els poders públics han de promoure la igualtat de totes les persones amb independència de l'origen, la nacionalitat, el sexe, la raça, la religió, la condició social o l'orientació sexual, i també han de promoure l'eradicació del racisme, de l'antisemitisme, de la xenofòbia, de l'homofòbia i de qualsevol altra expressió que atempti contra la igualtat i la dignitat de les persones*".

L'Acord polític que va donar lloc a la legislatura recollia un seguit de propostes que esmentaven expressament a gais, lesbianes i transsexuals. Les propostes estan recollides en el capítol *Catalunya, una nació socialment avançada*. Concretament, l'apartat II que fa referència a benestar social, en el punt 5.10 de les polítiques d'acció social. Aquesta primera declaració d'intencions de govern té quatre punts fonamentals que més tard s'han recollit en el Pla de Govern 2004-2007.

El Pla de Govern, desenvolupa l'acord esmentat. Els quatre punts resten reflectits en l'apartat 3.2.2 de les polítiques d'acció social i amb el títol de *garantir la cohesió social*, en especial dels col·lectius amb major risc d'exclusió. Aquests quatre acords són: la creació d'un Pla Interdepartamental, creació d'un òrgan consultiu, incidir en el canvi d'actituds socials envers el col·lectiu i permetre l'adopció o acollida de famílies homosexuals.

El Pla que els presentem recull els mandats de l'Estatut i del Pla de Govern, convertint-se en la concreció del compromís del Govern de Catalunya amb el col·lectiu gai, lesbiana i transsexual. L'objectiu final del Govern és el d'aconseguir no tan sols la fi de qualsevol mena de discriminació jurídica per les persones homosexuals i transsexuals, sinó que aquesta igualtat legal es tradueixi també en la fi de la discriminació social que històricament han sofert els gais, les lesbianes i els homes i dones transsexuals de Catalunya. Amb el present Pla el Govern treballarà per aconseguir la plena normalitat i visibilitat social del fet homosexual i transsexual, a qualsevol àmbit i espai, a qualsevol poble o ciutat de Catalunya.

Per tal d'aconseguir-ho es proposen al llarg d'aquest text un conjunt d'accions de govern en diferents àmbits, tractant l'homosexualitat i la transsexualitat de forma global, incidint en totes les expressions de la vida quotidiana. En concret, des de l'àmbit legislatiu i jurídic; des de l'àmbit laboral; des de l'àmbit de la salut; des de l'àmbit educatiu i de formació; des de l'àmbit cultural i del lleure; des de l'àmbit de la comunicació; des de l'àmbit del benestar i des de l'àmbit de la participació i la solidaritat.

En els últims anys, canvis jurídics i legislatius han possibilitat el matrimoni per a persones del mateix sexe i l'adopció conjunta, entre d'altres fites. Noves famílies i nous parentius que reflecteixen les noves tipologies d'organitzacions i d'agrupaments familiars que des de fa força anys han anat formant un nombre important de gais, lesbianes i transsexuals. La protecció i ple desenvolupament d'aquestes relacions familiars, que caminaven fins fa poc sense l'emparedament jurídic, mereixen tot un esforç per part del govern actual. Cal posar fi, en definitiva, a les injustícies i al menyspreu jurídic en què s'han vist sotmesos al llarg

de segles gais, lesbianes, transsexuals, les seves famílies d'origen i les noves famílies creades a partir de la seva voluntat de convivència.

Malauradament, els entorns de treball al nostre país són encara lluny de ser els espais de convivència que desitjaríem, on totes les persones puguin viure de manera natural la seva orientació sexual. Així, tal i com reconeix el Parlament de Catalunya en la recent Resolució 446/VII, sobre la igualtat laboral i professional de les minories sexuals a Catalunya, *"les ocasions en què es manifesta la discriminació i l'homofòbia són encara massa habituals: en els processos de selecció per accedir a llocs de treball (tant en les entrevistes personals com en molts tests i proves) són comunes les preguntes directes o indirectes sobre la vida privada dels candidats; en les relacions en el lloc de treball no són estranys els comentaris homòfobs o l'ús de llenguatge ofensiu per a les persones gais, lesbianes i transsexuals; en els processos de presa de decisions sobre aspectes com els ascensos, els premis i les condicions de treball encara pesa molt que el treballador o la treballadora tingui o no un estil de vida convencional i tradicional, com si això hagués d'influir en la seva professionalitat o productivitat"*. El present Pla treballarà per eliminar aquestes situacions de discriminació dels espais i llocs de treball catalans.

Caldrà també incidir en un tracte idoni per a les víctimes d'agressions homòfobes de qualsevol mena, així com assegurar especialment un tracte respectuós en les pràctiques mèdiques en relació a l'homosexualitat i la transsexualitat. De forma especial, caldrà continuar sent especialment sensibles davant la SIDA i el VIH, amb l'assistència òptima a les persones seropositives homosexuals i transsexuals, i amb l'increment de campanyes per a la prevenció de les malalties de transmissió sexual.

Així mateix, creiem que les mesures proposades en l'àmbit educatiu resulten imprescindibles per assegurar la normalitat i visibilitat del fet homosexual, des d'una doble perspectiva. En primer lloc, per assegurar el normal desenvolupament de la personalitat d'adolescents i joves homosexuals, en un espai on tradicionalment s'han donat casos d'assetjament moral i agressions físiques a causa de l'orientació sexual dels alumnes. En un segon vessant, la incorporació del fet homosexual i transsexual en els currículums i assignatures dels centres educatius de Catalunya, (de qualsevol tipus, públics, concertats i privats), permetrà un exercici fonamental de pedagogia social, i afavorirà notablement el respecte dels drets humans de gais, lesbianes i transsexuals per part de les generacions futures.

Resulten també imprescindibles les mesures destinades a vetllar i assegurar el benestar social a gais i lesbianes, en especial quan siguin persones dependents per alguna deficiència física o psíquica, o per edat avançada. Especial atenció mereixen els homes i les dones transsexuals, víctimes en la majoria de casos d'una discriminació social històrica.

Caldrà també incrementar i impulsar la presència d'esdeveniments culturals de temàtica homosexual i transsexual en el conjunt d'activitats culturals a Catalunya, així com assegurar la presència normal i adequada del fet homosexual i transsexual en el conjunt de mitjans de comunicació i expressions culturals i artístiques que es donin al territori.

Finalment, caldrà determinar els mecanismes per a retre homenatge i reconeixement als gais, les lesbianes i els homes i dones transsexuals víctimes del franquisme, dins el procés de recuperació de la memòria històrica. Víctimes a causa de la seva orientació sexual, com encara podem trobar, malauradament, avui dia, a molts països d'arreu del món. En aquest

sentit, Catalunya treballarà per convertir-se en un model internacional de respecte a la diversitat sexual i de gèneres de la seva societat, impulsant aquelles iniciatives que permetin millorar els drets humans de gais, lesbianes i homes i dones transsexuals.

És al Departament de la Presidència a qui li pertoca coordinar i portar endavant el Pla Interdepartamental. El 28 de juny de 2005 es va aprovar la creació del Programa per al col·lectiu gai, lesbià i transsexual, així com les seves funcions i competències. Aquest document que tot seguit es desenvolupa donarà les primeres línies d'accions de govern. Ha de permetre també desplegar més adequadament les línies reflectides. En aquest procés, serà imprescindible l'aproximació i el coneixement directe de cadascun dels àmbits de govern implicats, amb la finalitat de trobar les vies més idònies en el desplegament del Pla, tenint en compte també que la vigència del present Pla no és anual, sinó que és d'un període clarament superior.

Per a l'adequat desplegament del Pla seria oportú establir mecanismes participatius i de relació continuada amb el conjunt d'entitats que treballin en la defensa dels drets i llibertats de gais, lesbianes i transsexuals de Catalunya, com ara un eventual òrgan consultiu i participatiu que es reuneixi de forma regular i on sigui representat el conjunt d'entitats GLT catalanes. Les associacions de gais, lesbianes i transsexuals han estat les veritables impulsores dels canvis socials i jurídics que ha experimentat el nostre país en relació a l'homosexualitat i la transsexualitat. La seva participació resulta imprescindible per a l'adequat desplegament d'aquest Pla.

D'aquesta manera el Govern aprova un text normatiu pioner a la Unió Europea pel seu abast i àmbit d'aplicació, amb la voluntat ferma de foragitar l'exclusió històrica de gais, lesbianes i transsexuals. D'aquesta manera el conjunt de ciutadans i ciutadanes de Catalunya podran gaudir d'una societat més cohesionada i respectuosa amb la seva diversitat afectiva, sentimental, sexual i de gèneres, un reflex innegable de la capacitat de Catalunya per assumir la pluralitat dels seus ciutadans.

a) àmbit legislatiu i jurídic:

1. Propostes de l'àmbit jurídic, normatiu, de justícia i d'interior:

a) Fer efectiva la resolució 243/VI del Parlament de Catalunya sobre atenció, informació i assessorament a gais i lesbianes.

Acció de govern 1.a.1: *El Govern vetllarà pel compliment de la resolució 243/VI del Parlament de Catalunya.*

b) Impulsar mesures a comissaries i als centres penitenciaris que vetllin per l'adequada estada de gais, lesbianes i transsexuals que estiguin privats de llibertat.

Acció de govern 1.b.1: *El Departament de Justícia i el Departament d'Interior establiran programes, normatives i mesures per a l'acolliment i estada de gais, lesbianes i transsexuals en comissaries i presons.*

c) Incidir en els cossos de seguretat per tal d'incloure en la seva formació el fet homosexual i transsexual quan escaigui. Estendre el coneixement de l'homofòbia en tots els cossos de seguretat de Catalunya.

Acció de govern 1.c.1: *El Departament de Justícia i el Departament d'Interior contemplaran, normativament i dins els seus cursos de formació, coneixements sobre l'homosexualitat d'homes i dones i sobre la transsexualitat, a més d'abordar també l'homofòbia des de totes les perspectives socials i de salut.*

d) *Elaborar un protocol per les persones víctimes d'agressions homòfobes. Vetllar per tal d'incloure les agressions entre parelles de relacions homosexuals i transsexuals dins de la llei de violència de gènere*

Acció de govern 1.d.1: *El Departament de Justícia, el Departament de Salut i el Departament d'Interior confeccionaran una guia protocol que reculli les particularitats de les agressions homòfobes i el tracte adequat que mereixen les seves víctimes.*

e) *Impulsar campanyes genèriques sobre la diversitat de models familiars i de la política inclusiva en el conjunt de normatives i drets.*

Acció de govern 1.e.1: *El Departament de Justícia i el Departament de Benestar i Família realitzaran campanyes de pedagogia social on es mostri la diversitat de models familiars i la seva inclusió dins el conjunt de drets i deures.*

Acció de govern 1.e.2: *El Departament d'Interior i el Departament de Justícia realitzaran campanyes de formació als membres i personal de les policies locals i mossos d'esquadra sobre la diversitat afectivo-sexual, de gènere i sobre l'homofòbia i transfòbia.*

Acció de govern 1.e.3: *El Departament d'Interior, el Departament de Justícia, el Departament d'Economia i Finances i el Departament de Treball i Indústria vetllaran especialment per la no discriminació per raó d'orientació sexual en els centres de lleure i locals d'oci, i així ho faran constar en el material divulgatiu i les informacions que es publiquin sobre el dret d'admissió.*

b) àmbit laboral

2. Propostes àmbit laboral:

a) Proposar un nou acord marc de les relacions laborals on l'homosexualitat i la transsexualitat hi restin recollides.

Acció de govern 2.a.1: *El Departament de Treball i Indústria impulsarà una resolució relativa a les relacions laborals que esmenti clarament la no discriminació a l'homosexualitat i a la transsexualitat i faci referència a la directiva 2000/78/CE.*

b) Establir i garantir mecanismes de coneixement de la normativa no discriminatòria. Incidir de manera especial al conjunt de sectors empresarials i laborals.

Acció de govern 2.b.1: *El Departament de Treball i Indústria impulsarà sessions informatives i divulgatives als representants dels diversos sectors empresarials.*

Acció de govern 2.b.2: *El Departament de Treball i Indústria impulsarà sessions informatives als responsables de la inspecció laboral.*

c) Garantir el conjunt explícit del conjunt de forces sindicals. Facilitar-ne mesures d'inclusió.

Acció de govern 2.c.1: *Instar al conjunt de forces sindicals que impulsin mesures inclusives en els convenis col·lectius de tots els sectors laborals.*

Acció de govern 2.c.2: *Instar al conjunt de forces sindicals que facin arribar als centres de treball la normativa específica de no discriminació.*

d) Promoure campanyes específiques sobre la no discriminació als llocs de treball i ocupació.

Acció de govern 2.d.1: *El Departament de Treball i Indústria impulsarà campanyes divulgatives de la directiva 2000/78/CE, de no discriminació de les minories sexuals a la feina, entre tots els sectors i àmbits implicats en les relacions laborals.*

Acció de govern 2.d.2: *Suggerir al conjunt de sindicats dels diversos sectors que impulsin campanyes divulgatives sobre la no discriminació de la directiva 2000/78/CE a tots els treballadors i treballadores.*

Acció de govern 2.d.3: *El Departament de Treball i Indústria impulsarà la publicació d'una guia-opuscle sobre les bones pràctiques empresarials i de relacions laborals que inclogui recomanacions i pràctiques per la no discriminació de les minories sexuals a la feina.*

Acció de govern 2.d.4: *Suggerir al conjunt de sindicats dels diversos sectors que impulsin la publicació d'una guia-opuscle sobre relacions laborals que reculli els principis de no discriminació de la directiva 2000/78/CE i la faci arribar als treballadors.*

e) Promoure la formació permanent i el coneixement sobre temes de no discriminació per orientació sexual i sobre gènere. Promoure el coneixement dels termes i l'aplicació de la directiva 2000/78/CE.

Acció de govern 2.e.1: *El Departament de Treball i Indústria incorporarà en els seus plans i programes de formació el coneixement de la diversitat afectivo-sexual i de gènere, així com el coneixement de la directiva 2000/78/CE.*

f) Promoure i incentivar la igualtat de contractació per a les persones transsexuals respectant la seva formació i les seves professions.

Acció de govern 2.f.1: *Impulsar una enquesta i un posterior estudi sobre la relació entre l'ocupació i gèneres, amb la participació de Sindicats, l'ICD –Institut Català de les Dones- i el Departament de Treball i Indústria, dins el marc d'un estudi global sobre la transsexualitat.*

c) àmbit de la salut

3. Propostes àmbit de la salut

a) Establir i regular les pràctiques mèdiques i terapèutiques en relació a l'homosexualitat i la transsexualitat de forma rigurosa i segons els indicadors de l'OMS –Organització Mundial de la Salut-, evitant en qualsevol cas pràctiques lesives o teràpies aversives que pretenguin modificar l'orientació sexual.

Acció de govern 3.a.1: *Incidir en els col·legis professionals per tal d'establir una resolució orientadora i aclaridora per a totes les pràctiques mèdiques en relació a l'homosexualitat i la transsexualitat.*

b) Impulsar instruments per afavorir i permetre la reorientació de tasques dins dels mateixos centres de treball a les persones que reben tractaments de VIH –virus d'immunodeficiència humana-. Sempre que aquests tractaments impliquin absències freqüents i importants.

Acció de govern 3.b.1: *El Departament de Treball i Indústria estudiarà el procediment més viable per a fer possible aquesta mesura de reorientació dins del centre de treball.*

c) Establir una unitat sanitària de referència per a l'atenció a la transsexualitat. Aquesta unitat hauria d'esdevenir un òrgan consultiu per a determinades especialitats de la medicina com ara la ginecologia, la urologia, l'endocrinologia, la psiquiatria i la psicologia. A més, aquesta unitat hauria de garantir el mateix rol consultor per a la resta de professionals de la salut com ara els infermers, assistents i treballadors socials.

Acció de govern 3.c.1: *El Departament de Salut establirà una unitat específica per a la consulta, atenció i tractament de les pràctiques i teràpies relacionades amb la transsexualitat.*

d) Garantir la disponibilitat de la informació sobre l'homosexualitat i transsexualitat que recull l'OMS a totes les persones que treballen en l'àmbit de la salut.

Acció de govern 3.d.1: *El Departament de Salut impulsarà una campanya de difusió entre tots els treballadors i treballadores de la salut de centres públics, concertats i privats, que faci especial atenció al que recull l'OMS sobre l'homosexualitat i la transsexualitat, drets sexuals i salut, etc...*

e) Implementar els plans d'estudi de les futures generacions de professionals de la salut. Augmentar les referències al fet gai, lèsbic i transsexual en el conjunt d'aprenentatges, quan escaigui, des de la seva dimensió social, d'estils de vida i de salut.

Acció de govern e.1: *El Departament d'Educació i Universitats farà una proposta d'incorporació en els plans d'estudi de les diverses facultats de medicina, infermeria, assistents socials i treballadors socials, que recollirà l'homosexualitat i la transsexualitat en les seves diverses dimensions, així com en el tractament de l'homofòbia i la transfòbia.*

f) Promoure i incrementar campanyes de prevenció i d'assistència sobre el VIH.

Acció de govern 3.f.1: *El Departament de Salut augmentarà les campanyes genèriques sobre la prevenció del VIH, que recolliran la diversitat de relacions sexuals. També realitzarà campanyes específiques de prevenció entre el jovent i les dones de Catalunya, amb la participació de la Secretaria General de Joventut i l'Institut Català de les Dones. Així mateix el Departament de Salut impulsarà campanyes específiques de prevenció entre les persones sordes i cegues gais i lesbianes de Catalunya, amb la participació del Departament de Benestar i Família.*

Acció de govern 3.f.2: *El Departament Benestar i Família vetllarà perquè els programes d'atenció domiciliaria tinguin en compte la doble marginació de la qual, sovint, són objecte*

les persones grans gais, lesbianes i transsexuals en situació de dependència i portadores del VIH i/o malalties de la SIDA –síndrome d'immunodeficiència adquirida-.

g) Promoure la utilització de preservatius i de barreres de protecció del VIH.

Acció de govern 3.g.1: *El Departament de Salut dissenyarà i posarà en marxa campanyes per l'ús del preservatiu i d'altres barreres de protecció en les relacions sexuals, amb la participació del Departament d'Educació i Universitats i de la Secretaria General de Joventut. Així mateix elaborarà campanyes específiques per al col·lectiu gai, lesbiana o transsexual quan escaigui, amb la col·laboració del Programa per al col·lectiu gai, lesbiana i transsexual.*

Acció de govern 3.g.2: *El Departament de Salut sol·licitarà als Col·legis de Farmacèutics la recomanació per tal que sempre es puguin dispensar preservatius a qui ho sol·liciti, a totes les farmàcies de Catalunya.*

Acció de govern 3.g.3: *El Departament de Salut garantirà la presència d'entitats GLT –de gais, lesbianes i transsexuals- en els grups de treball específics de prevenció del VIH que tenen com a finalitat intercanviar experiències, proposar i implementar noves actuacions en els diferents àmbits.*

Acció de govern 3.g.4: *El Departament de Salut estudiarà la viabilitat d'incrementar els suports al conjunt d'entitats que fan tasques d'atenció, d'informació i de prevenció.*

Acció de govern 3.g.5: *El Departament de Salut i el Departament d'Interior treballaran per suggerir als propietaris de locals de lleure i oci nocturn de la idoneïtat de la prevenció del VIH i de les ITS entre els seus treballadors i clients.*

h) Promoure la recerca de nous fàrmacs i l'establiment de genèrics.

Acció de govern 3.h.1: *Impulsar la recerca i investigació de nous fàrmacs i teràpies per combatre la infecció del VIH i la SIDA.*

i) Incorporar el fet lèsbic i transsexual en les mesures preventives i la ginecologia.

Acció de govern 4.i.1: *Impulsar campanyes entre els i les professionals de la ginecologia per tal que incorporin el fet lèsbic i transsexual en els seus protocols professionals.*

Acció de govern 4.i.2: *Impulsar la incorporació del fet lèsbic i transsexual en les campanyes de prevenció del càncer de mama.*

d) àmbit educatiu i de formació

4. Propostes àmbit educatiu i formatiu:

a) Fer seguiment de l'aplicació de la Resolució 1079/VI, de febrer del 2003, del Parlament de Catalunya, sobre el respecte a la diversitat d'orientacions sexuals.

Acció de govern 4.a.1: *El Govern informará periòdicament al Parlament del compliment de la Resolució 1079/VI, de febrer de 2003, sobre el respecte a la diversitat d'orientacions sexuals.*

b) Impulsar instruments per tal d'incloure el fet homosexual i transsexual, en les dimensions de les ciències socials, quan escaigui, en els currículums de tots els estudis i nivells educatius, en tots els centres docents de Catalunya, públics, concertats i privats.

Acció de govern 4.b.1: *El Departament d'Educació i Universitats incorporarà el fet homosexual i transsexual en el sí dels currículums i els itineraris de formació de tot l'alumnat de Catalunya, en aquelles matèries on escaigui.*

c) Incorporar el fet homosexual i transsexual a la formació continuada de tot el professorat i personal docent. Tanmateix, es potenciarà la formació en els EAPs –equips d'assistència i orientació psicopedagògica-, CRPs –centres de recursos pedagògics-, i els CAPs –centres d'assistència al professorat-.

Acció de govern 4.c.1: *El Departament d'Educació i Universitats i el Col·legi de Llicenciats incorporaran l'homosexualitat i la transsexualitat en els seus cursos de reciclatge i formació permanent.*

Acció de govern 4.c.2: *El Departament d'Educació i Universitats impulsarà un Pla de Formació i de Seminaris, que inclogui el fet homosexual i transsexual allà on escaigui.*

Acció de govern 4.c.3: *El Departament d'Educació impulsarà un Pla de Seminaris adreçats a totes les AMPA –associacions de mares i pares d'alumnes- que incorpori el fet homosexual i transsexual allà on escaigui.*

d) Garantir un conjunt de bibliografia, llibres de text i recursos de tota mena que recullin el fet homosexual i transsexual de manera adequada i rigorosa.

Acció de govern 4.d.1: *El Departament d'Educació i Universitats proveirà un fons documental sobre homosexualitat i transsexualitat a les biblioteques dels centres escolars de primària i secundària.*

Acció de govern 4.d.2: *El Departament d'Educació i Universitats proveirà un seguit de recursos didàctics i mitjans audiovisuals bàsics referents a l'homosexualitat i la transsexualitat als centres de primària i de secundària.*

e) Garantir la cohesió interna dins els centres educatius i impedir l'aïllament al qual poden estar sotmesos tant l'alumnat com el professorat homosexual i transsexual.

Acció de govern 4.e.1: *El Departament d'Educació i Universitats garantirà el màxim suport i orientació al professorat i a l'alumnat homosexual i transsexual dins els centres educatius, amb l'assessorament, instruments i protocols adients que permetin la visibilitat i plena normalitat de l'orientació sexual de cadascú dins l'àmbit educatiu.*

f) Promoure els referents positius i la visibilitat del fet homosexual i transsexual en l'àmbit educatiu.

Acció de govern 4.f.1: *El Departament d'Educació i Universitats impulsarà activitats centrades en l'homosexualitat i la transsexualitat als centres educatius de Catalunya, quan es consideri adient.*

Acció de govern 4.f.2: *El Departament d'Educació i Universitats realitzarà un estudi sobre la situació de l'homòfobia a les aules, el nivell d'aïllament en el qual es poden trobar l'alumnat i el professorat i els riscos d'exclusió en els quals puguin trobar-se.*

e) àmbit cultural i de lleure

5. Propostes àmbit cultural:

a) Instituir un espai públic de documentació i de consulta sobre el fet gai, lèsbic i transsexual.

Acció de govern 5.a.1: *El Departament de Cultura establirà un centre de referència amb documentació i consulta del fet homosexual, lèsbic i transsexual.*

b) Incorporar el fet homosexual i transsexual al conjunt de programacions culturals que es realitzen als espais culturals de la xarxa pública i concertada. Aquesta inclusió haurà d'afavorir referents positius de l'homosexualitat i de la transsexualitat.

Acció de govern 5.b.1: *El Departament de Cultura impulsarà i recolzarà les produccions culturals que contemplin temàtica gai, lesbiana o transsexual.*

Acció de govern 5.b.2: *El Departament de Cultura recolzarà certàmens culturals especialitzats en temàtica GLT, amb l'objectiu de consolidar un teixit productiu cultural i professional especialitzat en temàtica GLT a Catalunya.*

c) Impulsar un seguit de produccions documentals que col·laborin a la recuperació de la memòria històrica que representen gais, lesbianes i transsexuals.

Acció de govern 5.c.1: *El Departament de Cultura i el Memorial Democràtic (Departament de Relacions Institucionals i Participació) impulsaran i afavoriran projectes relacionats amb la recuperació de la memòria històrica de persones homosexuals i transsexuals, que s'inclouran en el contracte-programa amb la CCRTV –Corporació Catalana de Ràdio i Televisió-.*

d) Impulsar, promocionar i fomentar la producció cultural d'espectacles infantils i juvenils que incorporin el fet homosexual i transsexual i ofereixin als infants i adolescents registres positius sobre la diversitat afectiva i sentimental.

Acció de govern 5.d.1.: *El Departament de Cultura, el Departament de Benestar Social i Família i la Secretaria de Joventut impulsaran i afavoriran la producció d'espectacles i convocatòries infantils i juvenils; contes, teatre, titelles, jocs, tallers, etc... que contemplin la diversitat afectiva i sentimental.*

e) Garantir que a la xarxa pública de biblioteques de Catalunya s'hi puguin trobar un conjunt de publicacions de temàtica homosexual i transsexual.

Acció de govern 5.e.1: *El Departament de Cultura incorporarà en els criteris de selecció de publicacions periòdiques que fa arribar a la xarxa de biblioteques, el conjunt de publicacions i revistes de pensament i divulgació amb contingut gai, lèsbic i transsexual*

f) Impulsar i garantir la coordinació i l'actuació conjunta d'institucions i entitats privades del lleure. El Programa per al col·lectiu GLT, la Secretaria General de Joventut i la Secretaria General de l'Esport hauran de vetllar per l'adequat respecte a les diversitats afectives i sentimentals en les propostes del lleure i de l'esport.

Acció de govern 5.f.1: *La Secretaria General de Joventut, la Secretaria General de l'Esport i el Programa impulsaran unes vies de comunicació i coordinació entre aquelles entitats gais, lesbianes i transsexuals que treballin en les àrees esmentades i les entitats de monitoratge, representants institucionals i responsables de programacions i de convocatòries ciutadanes del lleure infantil i juvenil.*

g) Promoure, incorporar referents positius i donar visibilitat a les diverses propostes de lleure, festes majors, cultura popular i esdeveniments esportius.

Acció de govern 5.g.1: *El Departament de Cultura, el Departament de Benestar i Família, la Secretaria General de Joventut i la Secretaria General de l'Esport incorporaran el fet de la diversitat afectiva i sentimental en les seves campanyes de difusió d'esdeveniments.*

Acció de govern 5.g.2: *La Secretaria General de l'Esport, el Departament de Cultura i la Secretaria General de Joventut promocionaran les activitats adreçades a gais, lesbianes i transsexuals entre el conjunt d'activitats esportives.*

Acció de govern 5.g.3: *La Secretaria General de Joventut promocionerà i afavorirà les iniciatives d'esplais i centres de lleure infantil i juvenil que incorporin la diversitat sentimental i afectiva.*

f) àmbit de la comunicació

6. Propostes àmbit de la comunicació:

a) Impulsar una Comissió de Seguiment conjunta CAC –Consell de l'Audiovisual de Catalunya- Programa GLT, les funcions bàsiques de la qual seran fer seguiment del codi deontològic i vetllar pel respecte a les diverses expressions afectives, sentimentals, de gènere i sexuals en el conjunt de mitjans de comunicació.

Acció de govern 6.a.1: Sol·licitar al CAC la creació de l'esmentada Comissió conjunta amb el Programa per tal de vetllar pels objectius de respecte i de presència adequada als mitjans de comunicació. La Comissió actuarà també com a observatori de l'Oficina de Defensa de l'Audiència.

b) Garantir la presència del fet gai, lèsbic i transsexual als mitjans de comunicació. La finalitat serà poder reflectir una dimensió positiva i fer-ne un fet presencial habitual.

Acció de govern 6.b.1: S'inclourà dins el contracte-programa amb la CCRTV el fet homosexual i transsexual en els criteris de programació. Criteris que també hauran d'afavorir un seguit de referents positius i identificables.

c) Garantir un recull sistemàtic d'informacions i programes que puguin fer un tractament homofòbic per a ser lliurades a l'Oficina de Defensa de l'Audiència.

Acció de govern 6.c.1: Sol·licitar al CAC que conjuntament amb el Programa GLT pugui elaborar un anuari de totes les informacions amb tractament homofòbic que s'esdevinguin. L'esmentat anuari serà lliurat a l'Oficina de Defensa de l'Audiència i al Síndic de Greuges.

d) Impulsar un espai de documentació per al conjunt de professionals de la informació.

Acció de govern 6.d.1: Proposar al CAC i al Col·legi de Periodistes la creació d'un espai de documentació específica sobre homosexualitat i transsexualitat per a professionals de la informació i de la comunicació.

e) Establir una òptima relació entre els professionals de la informació i les entitats de gais, lesbianes i transsexuals.

Acció de govern 6.e.1: Proposar al CAC la convocatòria d'una trobada anual amb el conjunt de representants de mitjans de comunicació i els representants del moviment gai, lesbiana i transsexual que faciliti el diàleg i el coneixement del fet homosexual i transsexual entre els professionals de la informació.

g) àmbit del benestar

7. Propostes de l'àmbit del benestar:

a) Augmentar i intensificar les polítiques d'inclusió i de reconeixement a la diversitat d'expressions afectives, sentimentals, de gènere i sexuals, garantint en tots els casos que no es dona cap mena d'exclusió, ni de marginació per cap tipus de circumstància personal, i amb especial inclusió de les persones homosexuals i transsexuals amb dèficits motrius, sensorials, auditius, psíquics, de mobilitat o bé amb mancances d'autonomia personal.

Acció de govern 7.a.1: *El Departament de Benestar i Família vetllarà especialment perquè en la planificació dels recursos, en la determinació de les condicions d'accés per gaudir-ne i en la prestació dels serveis es garanteixin els mateixos drets i deures per a tota la ciutadania independentment de l'orientació sexual. Així mateix, el Departament de Benestar i Família vetllarà perquè els programes de suport a les famílies i la infància potenciïn la diversitat familiar.*

b) Impulsar un augment del suport dispensat a les entitats de gais, lesbianes i transsexuals. Obrir línies de subvencions per a aquells serveis i aquelles activitats que facilitin especialment la integració i la cohesió social.

Acció de govern 7.b.1: *El Departament de Benestar i Família vetllarà per tal de continuar garantint que les bases de subvencions i convenis dels diversos serveis i àmbits que depenen del Departament es basin en polítiques inclusives dirigides a la garantia de drets, on s'hi afavoreixi la gent gran, l'atenció a la dependència i a la discapacitat, als infants i joves i a les seves famílies, i els serveis i projectes al conjunt del territori.*

Acció de govern 7.b.2: *L'Institut Català de les Dones inclourà referències explícites sobre la dona lesbiana i les dones transsexuals en les bases de subvencions i convenis dels diversos serveis i àmbits que depenen directament de l'Institut.*

Acció de govern 7.b.3: *L'Institut Català de les Dones i el Departament de Benestar i Família continuaran vetllant perquè, en les bases de subvencions i convenis dels diversos serveis i àmbits, es garanteixin els mateixos drets i deures per a tota la ciutadania, independentment de la seva orientació sexual.*

c) Impulsar un suport específic per a aquells i aquelles joves i adolescents que han estat expulsats de les seves llars o bé hagin marxat voluntàriament per causa de situacions de maltractament i de pressió psicològica.

Acció de govern 7.c.1: *La Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència farà una proposta d'actuacions per tal d'afrontar la situació de desempara en què es puguin trobar adolescents i joves gais, lesbianes i transsexuals, en col.laboració amb entitats i professionals de referència en l'àmbit dels joves i adolescents homosexuals i transsexuals.*

d) Impulsar activitats i campanyes de pedagogia social dirigides al conjunt de la ciutadania, que promoguin la visibilitat de gais, lesbianes, homes i dones transsexuals.

Acció de govern 7.d.1: *El Departament de Benestar i Família i el Programa GLT impulsaran campanyes de marcada pedagogia social que afavoreixin la cohesió social i promoguin la visibilitat del fet homosexual i transsexual.*

e) Impulsar la inclusió explícita de la diversitat afectiva, sentimental, sexual i de gènere entre el conjunt d'entitats i d'associacions.

Acció de govern 7.e.1: *Els Departaments de Presidència i de Benestar i Família impulsaran una campanya divulgativa al conjunt d'associacions i d'entitats de tot tipus centrada en el respecte i la visibilitat de la diversitat sexual i de gènere.*

f) Impulsar la visibilitat de gais, lesbianes i transsexuals als espais públics. Impulsar el nom de places, carrers, espais culturals, , etc.. amb noms de persones i fets de referència per al col·lectiu homosexual i transsexual.

Acció de govern 7.f.1: *El Departament de Relacions Institucionals i Participació, el Departament de Benestar i Família i el Programa GLT treballaran en el disseny d'un projecte de visibilitat pública ciutadana.*

g) Impulsar el contacte permanent amb el conjunt d'entitats que representin els models familiars format per persones del mateix sexe.

Acció de govern 7.g.1: *El Departament de Benestar i Família i el Programa GLT cercaran un mecanisme de comunicació adient i continu amb les entitats GLT per tal d'aproximar les accions i les polítiques de benestar i familiars a llurs necessitats.*

h) àmbit de la participació i de la solidaritat

8. Propostes de l'àmbit de la participació:

a) Impulsar el reconeixement de gais, lesbianes i transsexuals perseguits i represaliats durant el franquisme.

Acció de govern 8.a.1: *El Departament de Cultura promourà estudis i publicacions relatius a la recuperació de la memòria històrica de les persecucions i la repressió exercida a gais, lesbianes i homes i dones transsexuals durant el franquisme. El Museu d'Història de Catalunya crearà un espai permanent que reculli la repressió de l'homosexualitat al llarg de la història i de manera especial a l'etapa franquista i dins el Memorial de la Recuperació Memòria Històrica.*

b) Garantir la presència institucional a actes, esdeveniments i trobades que organitzin el conjunt d'entitats del col·lectiu.

Acció de govern 8.b.1: *El Departament de Relacions Institucionals i Participació i el Programa GLT garantiran la presència institucional que considerin adient en els actes i esdeveniments organitzats pel conjunt d'organitzacions de Catalunya.*

c) Promoure i impulsar Catalunya com a país obert i d'acolliment als esdeveniments internacionals sobre homosexualitat i transsexualitat i de manera especial a les convocatòries de l'ILGA –Associació Internacional de Gais i Lesbianes–.

Acció de govern 8.c.1: *El Departament de Relacions Institucionals i Participació, la Secretaria de Relacions Internacionals i el Programa GLT impulsaran una comunicació regular amb d'altres organitzacions i institucions de govern internacionals que treballin en l'àmbit homosexual i transsexual per tal de suggerir Catalunya com a país d'acolliment d'esdeveniments internacionals impulsats l'ILGA i d'altres organitzacions GLT.*

d) Establir relacions amb les entitats que treballen el fet migratori que afavoreixin el respecte a la diversitat sexual i de gènere entre els nouvinguts.

Acció de govern 8.d.1: *La Secretaria per la Immigració introduirà la diversitat sexual com una àrea més de treball i impulsarà conjuntament amb el Programa GLT espais de trobada i de debat entre les entitats de gais, lesbianes i transsexual i aquelles que treballin el fet migratori.*

e) Treballar des de Catalunya per tal que cada dia hi hagi més respecte pels drets humans de gais, lesbianes i transsexuals en aquells països on l'homosexualitat i la transsexualitat encara és il·legal i o socialment perseguida.

Acció de govern 8.e.1: *L'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament inclourà la lluita pels drets de les persones gais, lesbianes i transsexuals dins dels seus eixos de treball, impulsant projectes de cooperació que defensin els drets humans de gais, lesbianes i transsexuals.*

Acció de govern 8.e.2: *L'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, conjuntament amb el Programa GLT crearan espais de trobada i de debat entre el teixit associatiu gai, lesbià i transsexual i les ONGs per tal d'aconseguir un treball més intens en la defensa dels drets de les persones GLT dins dels projectes de cooperació.*

f) Impulsar les activitats dels grups, organitzacions i esdeveniments GLT més enllà de la ciutat de Barcelona, que permeti una diversificació territorial del fet homosexual i transsexual.

Acció de govern 8.f.1: *Les diverses Delegacions territorials del Govern, amb coordinació amb el Programa GLT, impulsaran el desplegament d'activitats i d'esdeveniments al conjunt del territori català.*

g) Impulsar el diàleg amb els representants de les diverses creences i religions que conviuen a Catalunya.

Acció de govern 8.g.1: *La Direcció General d'Affers Religiosos i el Programa GLT impulsaran una comunicació estable amb el conjunt de representants de les creences religioses que conviuen a Catalunya que expliqui els principis i disposicions previstes en aquest Pla.*

h) Impulsar el diàleg amb els diversos agents socials que treballen en l'àmbit de gais, lesbianes i transsexuals. Possibilitar un espai de comunicació amb les iniciatives i inquietuds d'intel·lectuals, d'escriptors/es, d'empresaris/es, d'artistes i de creadors/es.

Acció de govern 8.h.1: *El Departament de Relacions Institucionals i Participació i el Programa GLT impulsaran una comunicació estable amb el conjunt d'agents socials que incideixen en l'àmbit de gais, lesbianes i transsexuals.*

Prospecció i estudis

Prospecció i estudis

Cal recordar que a Catalunya fa força anys que no es porta a terme cap estudi en relació a l'homosexualitat. Tanmateix, no s'ha fet mai cap estudi sobre la transsexualitat. Hi ha estudis que seran bàsics pel desenvolupament del Pla i d'altres ajudaran a orientar millor el futur de noves accions de govern. Així, el Departament d'Educació i Universitats i l'IDESCAT – Institut d'Estadística de Catalunya – realitzaran els següents estudis:

1. Risc d'infants, joves i adolescents. Cal donar continuïtat a la recerca interuniversitària que inicià el seu treball desenvolupant aspectes de la resolució 1709/VI de Parlament de Catalunya.
2. Situació doble discriminació dona-lesbiana. Cal tenir coneixement del impacte vivencial i sociològica que implica aquest fet de doble discriminació i en ocasions de menystinença. La poca visibilitat de les lesbianes durant molts anys implica la necessitat d'una aproximació i coneixement. A partir d'aquest coneixement es podrà incidir millor en les intervencions proposades.
3. L'homofòbia social i l'homofòbia interioritzada. Aquest estudi hauria de permetre tenir valuoses eines d'intervenció social i sobre la salut del conjunt de població i sobre gais i lesbianes.
4. Benestar, salut, dependència i gent gran homosexual i transsexual. Caldria tenir dades de les necessitats de la gent gran i amb dependència. Tanmateix cal tenir més dades sobre les xarxes assistencials, el grau d'inclusió, coneixements i criteris que s'apliquen per part dels professionals.
5. Transsexualitat. Caldria aplegar dades des de la vessant mèdica, social, del benestar i laboral, especialment.
6. Mitjans de comunicació. premsa, comunicació i publicitat. Ens cal analitzar molt bé l'impacte dels mitjans en la formació de l'opinió i la possible aparició d'estereotips perjudicials.
7. Ocupació i àmbit laboral; cal poder tenir dades de les dificultats d'accés al món laboral, les possibles discriminacions, el *mobbing* i l'entorn laboral. Cal saber també el coneixement i seguiment que tenen l'empresariat i els sindicats respecte de la directiva europea 2000/78/CE, de no discriminació a les minories sexuals a la feina.

Coordinació i contactes

Coordinació i contactes

Per tal de desenvolupar de forma òptima les disposicions previstes en aquest Pla, caldrà establir especialment la coordinació i contacte amb els àmbits següents:

- 1) Direcció General de Coordinació Interdepartamental. Caldrà posar en coneixement les previsions de treball pel desplegament del Pla i la resta de tasques. Aquesta comunicació i informació, donarà orientació i sentit de conjunt a tot el que es faci.
- 2) Secretaria de Comunicació. El contacte amb els mitjans de comunicació és bàsic. Ha de permetre donar resposta a esdeveniments puntuals. Caldrà comunicar el que sigui adient del conjunt de tasques que es realitzin.
- 3) Direcció General de Difusió Corporativa. La imatge és un llenguatge molt important. Caldrà treballar per poder trobar una imatge d'inclusió en tot el que es faci des del Govern.
- 4) Delegacions territorials del Govern. Mantenir un contacte permanent amb el conjunt del territori, que faciliti la informació i desplegament del Pla a qualsevol punt de Catalunya.
- 5) Institut Català de les Dones. Cal mantenir una relació permanent amb l'ICD i el Consell Nacional de les Dones per fer possibles les accions de govern que estableix el Pla.
- 6) Departament de Benestar i Família. Caldrà la implicació especial del Departament en el desenvolupament de les polítiques socials i de suport a persones i col·lectius de gais, lesbianes i transsexuals.
- 7) Departament de Relacions Institucionals i Participació. Li correspondrà participar en la creació de l'òrgan consultiu, conjuntament amb el Departament de la Presidència, així com en les mesures de reconeixement i homenatge a les víctimes del franquisme per raó d'orientació sexual.
- 8) Diputacions. La relació amb les Diputacions esdevé fonamental per tal de fer arribar les iniciatives previstes al Pla al conjunt de municipis.
- 9) Ajuntament de Barcelona; Regidoria de Dona i Drets Civils. L'existència d'aquest referent municipal a Catalunya fa imprescindible poder mantenir una relació permanent, especialment amb el Consell Municipal de Gais, Lesbianes, Homes i Dones Transsexuals.

Bibliografia i documentació

Bibliografia

- 1.- Arturo, Arnalte., ***Redada de violetas***, La represión de los homosexuales durante el Franquismo, La Esfera de los libros, S.L., 2003.
- 2.- Anne, Cadoret., ***Padres como los demás***, Ed. Gedisa.
- 3.- Armand de Fluvià (Equipo Lambda)., ***Aspectos jurídico-legales de la homosexualidad***, Temas monográficos de sexología, nº 4. Edita InstitutLambda.
- 4.- Daniel, Borrillo., ***Homofobia***, Edicions Bellaterra, Barcelona 2001.
- 5.-Didier,Eribon., ***Reflexiones sobre la cuestión gay***.Anagrama, Colección Argumentos,Barcelona,2001.
- 6.- Fuentes, Pablo y Sánchez Silva, José María., ***Franquismo y homosexualidad***, Revista Gesto, Edita Triángulo , Madrid, octubre de 2001.
- 7.- Fluvià,Armand., ***El moviment gai a la clandestinitat del Franquisme (1970-1975)***, Editorial Alertes, 2003.
- 8.-García,Antonio y López, Andrés., ***Imagen social de la homosexualidad en España***,Asociación Pro Derechos Humanos de España, 1985.
- 9.- Generelo Lamaspa, Jesús., ***Cómo superar la homofobia***. Manual de supervivencia en un medio hostil.
- 10.- Guasch i Andreu, Oscar., ***La crisis de la heterosexualidad***, Editorial Alertes, 2000.
- 11.- Guasch i Andreu Oscar., ***Sociologia de la Sexualitat***, Una aproximació a la diversitat sexual, Editorial Pòrtic, 2002.
- 12.-Mira, Alberto., ***De Sodoma a Chueca. Una historia cultural de la homosexualidad en España en el S.XX***.Editorial Egales, Madrid 2004
- 13.- Mirabet i Mollol, Antoni i 48 col.laboradors/es., ***Homosexualitat a l'inici del S.XXI***, Editorial Claret, s.a.n, Barcelona, 2000.
- 14.-Mirabet i Mollol., ***Homosexualitat avui, Aceptada o encara condemnada?***, Edhasa/Institut Lambda,Anagrama,Barcelona 1984.
- 15.- Olmeda, Fernando., ***El látigo y la pluma***, Homosexuales en la España de Franco, Ed. Oyeron, Madrid, 2004.
- 16.- Petit, Jordi., ***25 años más***, Una perspectiva sobre el pasado, el presente y futuro del movimiento de gays,lesbianas, bisexuales y transexuales, Editorial Icaria, Barcelona,junio de 2003.

- 17.- Pierre Seel y Jean le Bitoux., ***Pierre Seel.Deportado homosexual***, Edicions Bellaterra, Barcelona, 2001.
- 18.- Tofiño, Iñaki., ***Gent com tu?***, Adolescència i diversitat sexual, Ed.Oxige Viena (Viena Edicions), Barcelona, 2004.
- 19.- Viñuales, Olga., ***Lesbofobia.***, Edicions Bellaterra,Barcelona, 2002.

Documentació

Documentació de les diferents associacions:

Documents de la Coordinadora Gai-Lesbiana (CGB),www.cogailes.org
Documents del Casal Lamed,www.lambdaweb.org
Documents del Col.lectiu Gai de Barcelona (CGB),www.colectiugai.org
Documents del Front d´Alliberament Gai de Catalunya (FAGC),www.makmakmak.com/FAGC
Documents de l´Associació Universitària Sin Vergüenza ,www.sinver.org
Documents del Col.lectiu de Transsexuals de Catalunya,www.transsexualitat.org
Documents del Grup de Transsexuals Masculins de Barcelona (GTMB),www.geocitis.com/mahftm
Documents de L´Associació Gais i Lesbianes de L´Hospitalet (Gl´H),www.geocities.com/glhospi
Documents de l´Associació de Famílies Lesbianes i Gais,www.familieslg.org
Documents de l´Associació de Mares i Pares de gais i lesbianes (AMPGIL),www.ampgil.org/cat/intro.htm
Documents de l´Associació Cristiana de gais i lesbianes (ACGIL),www.cogailes.org/acgil
Documents del Grup de Joves per a L´Alliberament Lèsbic i Gai (JALG),http://magno.uab.es/vr-estudiants/assoc/as – jalg.htm
Documents del Grup de Lesbianes Feministas,www.lesbifem.org
Documents de L´Associació de Transsexuals de Catalunya (ATC),http://es.geocities.com/atclibertad
Documents de Les Panteres Grogues,www.panteresgrogues.org
Documents del Col.lectiu Dona més Dona,www.donamesdona.terrassa.net
Documents de Bearcelona,www.bearcelona.org
Documents de L´Associació de Gais i Lesbianes de Badalona (AGIL),es.geocities.com/agil_badalona
Documents d´H2O, Col.lectiu Gai, Lesbià, Bisexual i Transexual (GLBT) del Camp de Tarragona,www.h2oweb.org
Documents del Col.lectiu Espai Acció Gai-Lesbià de Lleida i Entorn (EAGLE),www.astrea.es/ong/eagle

Documents de la Generalitat de Catalunya

Pla del Govern de la Generalitat de Catalunya.2004-2007.Departament de la Presidència.

Pla d'Acció i desenvolupament de les polítiques de dones a Catalunya. 2004-2007., Institut Català de les Dones.

En el Pla d'Acció hi ha el Programa per a l'abordatge integral de les violències contra les dones, 2005.

Pla Director Departamental de L'Administració Oberta de Catalunya., Departament de Cultura, 2004.

Pla Director de l'Educació Especial de Catalunya, Departament d'Educació, 1981.

Pla Director de Justícia Juvenil., Departament de Justícia, 2004.

Documentació de diferents fundacions, organitzacions, etc.

Documents d'Amnistia Internacional

El derecho a la propia identidad, La acción a favor de los derechos humanos de gays y lesbianas.

Crímenes de odio, Conspiración de silencio, Tortura y malos tratos basados en la identidad sexual.

Resonaron las voces de los jamás escuchados, Informe de 2004.

Documents de la Fundació Jaume Bofill

Sortir de l'armari. Un estudi sobre la joventut lesbiana a Catalunya., 1998.

Documents de l'Institut Lambda

Aproximació sociològica a l'homosexualitat., Temes monogràfics de sexologia, nº8, Barcelona 1986

Documents de l'observatori GLT contra l'homofòbia

FAGC., ***Memoria antidiscriminària.***, 2003-2004

Documents de la Fundación Triángulo

Unidad didáctica sobre homosexualidad., Dossier educativo, 1998.

Documents de la Fundación para la Identidad de Género

Notas a la Ley de Identidad de Género.

Memoria de carencias y prioridades.

Protocolo de redefinición de género. Notas preliminares.

Documents de l'Associació ILGA (Internacional Lesbian and Gay Association)
Informe de 2004.

La orientación sexual y la Unión Europea tras el Tratado de Amsterdam., Guía 1999.

Publicada por ILGA-Europa, Bruselas, 1999.